

Morfologisk Frihet

- det 21 århundradets stora fråga

Eudoxas Rapportserie nummer 1

Eudoxas Rapportserie nummer 1: Morfologisk Frihet
Skrivits av Anders Sandberg och Waldemar Ingdahl

Eudoxas Rapportserie är en serie av rapporter utgivna av tankesmedjan Eudoxa. De behandlar frågor vi ser som aktuella i vår samtid eller i en nära framtid. I dessa rapporter vill vi utveckla många av våra tankar om hur naturvetenskapliga framsteg och tekniska innovationer påverkar samhället. Vi vill finna nya infallsvinklar och ta upp viktiga frågor vi inte finner får tillräckligt med utrymme i dagens debatt.

Eudoxa AB
Sveavägen 133
113 46 Stockholm
Sweden
0883 8773
www.eudoxa.se

Copyright © 2003 av Tankesmedjan Eudoxak AB
ISSN 1652-0777

Innehåll

<i>Om tankesmedjan Eudoxa.....</i>	<i>2</i>
<i>Sammanfattning.....</i>	<i>2</i>
<i>Framtidens kropp.....</i>	<i>2</i>
<i>Morfologisk Frihet.....</i>	<i>4</i>
<i>Varför vill vi ha den?.....</i>	<i>6</i>
<i>Den morfologiska friheten och samhället.....</i>	<i>6</i>
<i>Varför behöver vi morfologisk frihet?.....</i>	<i>7</i>
<i>Den morfologiska friheten och framtidens hälsovård.....</i>	<i>10</i>
<i>Slutsatser.....</i>	<i>11</i>
<i>Referenser.....</i>	<i>11</i>

Om tankesmedjan Eudoxa

Eudoxa är en partipolitiskt oberoende tankesmedja med säte i Stockholm. Dess huvudsakliga syfte är att förklara den hur nya teknologier påverkar samhället genom att integrera liberala idéer med de dynamistiska tankarna om experiment, innovation och decentralisering.

Vi arbetar för ett mångfaldigt samhälle grundat på en stark moralisk bas av individens rättigheter, där individen har rätt att använda modern teknik och medicin efter urval av sina egna värderingar. Vi anser att dessa grundvalar främjar tolerans och acceptans även vilket gagnar samhället som helhet. Inspirationen för vår vision är en övertygelse i individuell frihet, fri företagsamhet, en demokratisk begränsad statsmakt och att idéer har en djup påverkan på samhället.

Eudoxa har för närvarande personal som arbetar i Stockholm och i Kansas City, USA vilket ger tillfälle att följa både den europeiska och amerikanska debatten för att förena de bästa delarna av dem.

Sammanfattning

Den nuvarande tekniska och medicinska utvecklingen utökar individens möjligheter att förändra sin kropp. Samhället har inte för tillfället de kulturella, politiska eller etiska konventionerna för att hålla jämna steg med denna utveckling.

Rätten att få fatta beslut om vilka kroppsmodifikationer man önskar applicera eller inte, den morfologiska friheten; härleds ur en naturrättslig tanke. Det är god moralisk ledstjärna för beslutsfattare för inte inkräkta på individens autonomi och värdighet i enskilda fall. Regleringar som förbjuder vissa specifika tekniker ger inte individen tillräckligt skydd mot att tvingas modifiera sig i riktningar de inte önskar.

Konceptet om morfologisk frihet kommer att hjälpa hälsovårdsorganisationer, både offentliga och privata, att utforma lämpliga hälsovårdslösningar för individen.

Framtidens kropp

Människor är tekniska självförändrande djur. Vi har en lång tradition inte bara av att skapa verktyg för att omforma vår omvärld, utan också oss själva. Kläder, ornamentering, kosmetika, proteser och plastikkirurgi har alla en lång historia. De har till största delen (med undantag för proteser) varit avsedda att förändra utseende och socialt bemötande snarare än kroppsfunktioner.

Idag börjar dock tekniska medel för att förändra funktioner på ett mer genomgripande sätt blir tillgängliga, vilket gör kroppsförändring och de relaterade etiska frågorna betydligt mer djupgående. Frågan om vad man får göra med sin egen kropp griper in på en mängd områden, och sätts på sin spets när möjligheterna växer långt snabbare än de kulturella, filosofiska och politiska riktlinjerna.

Förutom traditionella mediciner och droger blir allt fler kemiska medel att påverka fysisk och mental prestanda kända. Flera familjer substanser förbättrar olika aspekter av minnet. Hormonet melatonin som reglerar dygnsrytmen, kan också användas för att korrigera jet-lag. Tillväxthormoner ges ibland till barn i syfte att uppnå större längd (vilket indirekt har stora effekter på självförtroende och social framgång), och vissa andra hormonbehandlingar har visat lovande resultat att förbättra livskvaliteten och hälsan hos äldre.

Könsbyten har gått från något extremt sällsynt och chockerande till något fortfarande ovanligt, men nu på sin höjd märkvärdigt och kittlande. Det är tänkvärt hur många som idag inte ens kommer ihåg den transsexuella israeliska artisten Dana International som 1998 vann Eurovisions-schlagerfestivalen.

Genterapi används idag enbart i hopp om att bota eller lindra svåra sjukdomar, men vi ser redan enstaka förslag på genetiska modifikationer som inte bara behandlar en sjukdom utan kan tänkas förbättra livskvaliteten: förbättrad DNA-reparation för att minska cancer-risken, skydd mot ålderssvaghet, inbyggd immunitet mot AIDS och andra sjukdomar och förbättrat minne. Dessa förslag är idag enbart teoretiska eller baserade på erfarenheter från djur, men det faktum att de är i princip genomförbara idag eller i en nära framtid gör dem kontroversiella. (Stock & Campbell, 2000)

Implantat – från höftledsproteser till pacemakers - används idag enbart för att behandla sjukdomar, men det finns inga principiella tekniska skäl till varför inte implantat skulle kunna användas för att förebygga sjukdomstillstånd, förbättra hälsan eller möjliggöra nya funktioner. En oplanerad bieffekt av äldre tiders starroperationer där ögats lins togs bort eller ersattes med plast var att patienten nu kunde förnimma ultraviolett ljus, en ny förmåga (fastän av marginellt värde).

Inom science fiction är tanken på neurointerface som möjliggör direkt kommunikation mellan hjärna och dator en gammal tanke (sådana sammankopplingar är idag under utveckling för att styra proteser).

Tidigare var medicin enbart botande eller lindrande. Idag har förebyggande vård börjat betonas. Men gränserna mellan områdena blir allt mer suddiga. En allt mer hälsomedveten allmänhet integrerar förebyggande vård i form av motion, kost och funktionell mat med sin livsstil. Metoder avsedda för ett område, som hormonterapier, kan användas för att förbättra livskvaliteten utanför det ursprungligen avsedda området. Även avancerade medicinska tekniker blir allt snabbare billigare och mer lättillgängliga, vilket gör att de kan brukas på nya sätt och utanför de traditionella medicinska sammanhangen. Det står allt mer klart att det finns inte bara botande, lindrande och förebyggande vård, utan också förbättrande vård.

Teknologi och förmågan att modifiera sin kropp går hand i hand. Tekniken möjliggör nya former av självuttryck, vilket leder till krav att få friheten att utöva dem. Efterfrågan av de metoder som används i kulturen stimulerar i sin tur teknisk och vetenskaplig utveckling av nya sätt. Det är inte fråga om ett teknologiskt

imperativ, utan en tendens som drivs av människors strävan efter självförverkligande.

Morfologisk Frihet

Morfologisk frihet kan definieras som en utvidgning av rätten till sin kropp, inte bara att man äger sig själv utan också har rätten att förändra sig utifrån sina önskningar.

Morfologisk frihet kan härledas inom ett rättighetsetiskt perspektiv från rätten till frihet och rätten till sin kropp.

Rätten till liv, rätten att inte hindras att överleva, är en central rättighet utan vilken inga andra rättigheter har någon mening. Men för att realisera rätten till liv behöver vi andra rättigheter.

En annan central rättighet i varje humanistiskt rättighetssystem är rätten att söka lycka. Utan denna är mänsklig blomstring oskyddad, och att ha en rätt att leva ett liv där inte ens potentiell lycka är garanterad förefaller tämligen meningslöst. Rätten till liv kan härledas också från rätten att söka lycka, eftersom döden och dödliga hot är ett av huvudhindren för att eftersträva sin lycka.

Från rättigheterna om liv och lycka kan rätten till frihet härledas. Om vi vill överleva måste vi kunna handla fritt i vårt eget intresse. På samma sätt, eftersom vi är olika och har olika uppfattningar om vad som gör oss lyckliga behöver vi frihet för att själva kunna handla så att vår egen individuella lycka uppstår. Dessutom, eftersom osäkerheten i kunskapen och tänkandet gör att personer kommer till delade meningar om det bästa sättet att handla även när målen är helt identiska, så finns det ett behov för frihet att kunna prova olika lösningar så att de kan testas, jämföras och realiseras.

Rätten till frihet och liv implicerar rätten till vår kropp. Om vi har rätt att leva och vara fria men våra kroppar inte är fria, så blir alla de andra rättigheterna irrelevanta. Om kroppen tvingas eller hotas har man inget val annat än att lyda den som hotar om man önskar att överleva. Än värre, förändringar av kroppen kan användas för att allvarligt förändra eller hota strävan efter lycka, t.ex. genom psykokirurgi eller hormonbehandlingar.

Från rätten till frihet och rätten till sin kropp följer att man har rätten att modifiera sin kropp. Om sökandet efter lycka kräver en kroppslig förändring – vare sig det är att färga håret eller byta kön – så förutsätter rätten till frihet och lycka att man har morfologisk frihet. Det fysiska välbefinnandet kan kräva att man påverkar sin kropp genom antibiotika eller kirurgi. Vårt tänkande är inte heller separat från våra kroppar, vilket innebär att vår tankefrihet förutsätter en frihet i hjärnaktivitet: det finns ingen avgörande skillnad mellan ett mentalt tillstånd som uppstått på naturlig väg eller genom yttre påverkan, båda är samma mentala tillstånd. Om förändringar

av hjärnstruktur förhindras, förhindras därmed vår förmåga att nå mentala tillstånd vi annars skulle varit kapabla att uppnå.

Morfologisk frihet kan naturligtvis ses som en delmängd av rätten till sin kropp. Men den går bortom att enbart passivt bibehålla kroppen som den är och använda dess inneboende potential. Istället stödjer den tanken att vi kan utöka eller förändra vår potential genom olika medel.

Morfologisk frihet är, som de andra, en negativ rättighet. Det är rätten att tillåtas göra vissa saker, men medför inte i sig att andra är moraliskt skyldiga att stödja handlandet. Det vore trots allt oresonligt att kräva att andra stödjer förändringar i någons kropp de inte ser som nyttiga eller ens etiska utifrån sin egen privatmoral. Naturligtvis kan andra etiska principer som medlidande implicera en moralisk skyldighet till hjälp, men här kommer vi att koncentrera oss på ett minimalt rättighetsetiskt ramverk. Eftersom den är en negativ rättighet medför morfologisk frihet att ingen har rätt att tvinga oss att förändras på ett sätt vi inte eftersträvar, men inte heller hindra vår förändring. Detta maximerar den personliga autonomin.

Denna artikel tar enbart hänsyn till välinformerade samtyckande vuxna individer när det gäller morfologisk förändring. Det finns en mängd specialfall där viljemässigheten blir problematisk, som när mentalt störda personer, pre-personer eller personer med avsiktliga förändringar i hjärnans motivationsystem är inblandade. Att dessa fall är problematiska är inte ett argument mot morfologisk frihet eller någon annan frihet, eftersom varje etiskt system har gränser för sin tillämpbarhet och otydliga gränsfall.

Det viktiga är hur väl den allmänna principen kan tillämpas, och om den kan tillämpas med så lite jämkning som möjligt till specialfallen. I detta fall av rättighetsetik har andra liberala tänkare analyserat rättigheterna för mentalt störda personer, embryon och de döda (se t.ex. Nordin, 1992).

I dagens debatt och i rättsystemet har rätten till sin kropp och den morfologiska friheten delats upp på en mängd delområden, vilket försvagar de underliggande rättigheterna. Debatter rasar om medicinsk information, kvinnors rätt till sina kroppar, reproduktionsrätt, dödshjälp och lämpligheten med olika medicinska procedurer utan att ta hänsyn till att de är alla baserade på en gemensam grund: vår rätt att modifiera (eller låta andra modifiera) våra kroppar på olika sätt.

Det är viktigt att medvetandegöra den gemensamma grunden innan man ger sig in på de specialfall och betänkananden som måste göras inom varje sakfråga. Annars är det risk att rätten till sin kropp och den morfologiska friheten försvinner från den etiska debatten, för att ersättas med ett lapptäcke av oberoende etiska domslut utan gemensamt sammanhang. Vi behöver robusta etiska principer att bygga på när vi möter snabb teknisk och social utveckling.

Varför vill vi ha den?

Varför söker människor morfologisk frihet? Som redan påpekats verkar människor ha en inneboende drift mot självskapande genom att definiera sig själva. Detta sker inte bara genom att skapa berättelser om vilka vi är och vad vi gör, utan också genom att vi väljer aspekter av oss själva vi odlar, förändrar vår externa miljö – eller modifierar våra kroppar (Weber, 2000). Vi uttrycker oss genom vad vi förändrar oss till att bli.

Denna drift är stark och motiverar oss på många områden. Från ett evolutionärt perspektiv förbättras en intelligent varelses anpassning till sin miljö om varelsen aktivt försöker utforska och uppnå sin potential istället för att passivt vänta tills ett behov uppstår. De oerhört tillfredställande flow-upplevelser vi upplever när vi är engagerade av en meningsfull uppgift som sätter vår förmåga på prov eller kräver någon speciell färdighet som vi lutar på att vi har, kan mycket väl vara ett evoluerat incitament till självförbättring (Csíkszentmihályi, 1990). Eftersom självdefinition ofta är utmanande och till sin natur intensivt personlig är det inte konstigt att det är något som motiverar de flesta människor intensivt.

En vanlig kritik som riktas mot morfologisk frihet är att det existerar en mänsklig natur som förgörs av morfologisk frihet. Men även om man accepterar tanken på en specifik mänsklig natur så verkar denna natur innehålla individuell självdefinition och vilja att förändra eller anpassa sig som viktiga element. En mänsklighet utan dessa egenskaper skulle vara olik alla mänskliga kulturer hittills.

Det är snarast att avvisa dessa egenskaper som går emot den mänskliga naturen. Dessutom finns det ingen motsägelse i att ha en natur som i sig bär fröet till sin egen förändring. En sådan natur skulle i så fall vara en momentan natur som kommer att förändras när människorna förändras.

En annan motivation till morfologisk frihet är praktisk nytta. Även om människor har ett brett spektrum av åsikter och personliga projekt så upplever många de olika formerna av självförändring som användbara för sina personliga liv. Det kan vara något så enkelt som förbättrad hälsa, livskvalitet eller utbildning. Nya tekniker möjliggör fler valmöjligheter vilka i sin tur ökar möjligheten att få hjälp med sitt eget personliga förverkligande.

Vi förändrar oss som människor inte för att vi är olyckliga med vilka vi är, utan snarast för att vi vill bli bättre. Självförändring är ofta inte ett sökande efter något inbillat tillstånd av perfektion (som kritiker ofta hävdar) utan en öppen process. När vi växer som individer växer och förändras också våra ideal och värden.

Den morfologiska friheten och samhället

Det bör påpekats att morfologisk frihet inte är en atomistisk företeelse, som endast berör individer. Även om den hävdats från ett individuellt rättighetsperspektiv, så

är den en del av människors interaktion. Att individer har rättigheter löser dem inte från banden till andra människor. Men dessa band kan inte negera någons negativa rätt till liv och frihet. För att morfologisk frihet skall kunna fungera som en rättighet i samhället behövs en god portion tolerans.

Den morfologiska friheten hotar inte mångfalden, som det ofta har sagts av de som kritiserar gentekniken och andra fysiska modifikationer, snarare skulle den ha motsatt effekt.

Idag ser vi en ökande acceptans för individuellt självförverkligande och diversitet (Brin 1998, Weber 2000). Även om gruppsytryck, fördomar och social påverkan fortfarande är starka krafter, motverkas de av tankar om att "få vara sig själv", d.v.s. önskvärdheten av mångfald och ett intresse av det unika och exotiska.

Om ett nytt sätt för att uttrycka individualitet blir tillgängligt, så finns det alltid innovatörer som är villiga att pröva det, oavsett riskerna och samhällets ogillande, precis som det finns dem som avstår från det. Även om en stor majoritet väljer det nya, praktiska eller populära (vare sig det gäller telefoner eller plastikkirurgi) så är detta inte ett problem för ett samhälle som värderar mångfald. Det uppskattar också kritiker, konservativa och motståndare (Brin 1998)

Det sägs ofta att morfologisk frihet, t.ex. genterapi, skulle öka klasskillnaderna. Detta argument baserar sig dock på att alla tekniker för morfologisk förändring skulle förbli kostsamma, och därmed alltid endast förbehållna en rik elit. Men detta ser vi inte bevis för i ekonomin där kostnaderna för en teknik i allmänhet minskar över tiden. Dessutom så ökar teknikspridningen, både i de rika länderna som i tredje världen.

Särskilt när det gäller tekniker som kan påverka framtida generationer är det viktigt att minnas att tiden som krävs för teknikspridning är kortare än medellivslängden. Värderingsfrågor kan vara en mycket starkare faktor för bedömning av ojämlikhet, och naturligtvis regleringar som håller priserna uppe på konstgjord väg. Det bästa sättet att göra morfologisk frihet tillgänglig är inte att begränsa den, snarare att uppmuntra den och utveckla den.

Varför behöver vi morfologisk frihet?

Likväl som det finns argument för att morfologisk frihet är önskvärd, så finns det argument som visar varför det skulle vara negativt att inte acceptera den.

Många har uttryckt en rädsla för att dessa kroppsförändrande tekniker skulle användas tvångsmässigt, genom kulturella normer om vad som är normalt eller önskvärt.

Att hindra teknikutvecklingen kan inte hindra detta effektivt, då tekniken utvecklas för ett stort antal vitt skilda legitima anledningar, i många olika kulturer och

jurisdiktioner. Missbruk kan dock hindras genom att ställa upp starka etiska skydd i vår kultur och våra institutioner.

Att se rätten till morfologisk frihet som en grundläggande rättighet är ett sådant skydd. Om det är allmänt accepterat att vi har rätten att bestämma hur våra kroppar skall förändras i en positiv bemärkelse (genom att använda tekniker för självförändring) och i en negativ bemärkelse (att vi har friheten att avstå), så blir det svårare att argumentera för tvång.

Önskvärdheten i många av de möjligheter som den morfologiska friheten öppnar för, stödjer också rätten att inte välja dessa, då människor ser att det rör sig om två sidor av samma mynt. Detta kan jämföras med rent negativa uttryck, som t.ex. EU kommissionens uttalande att barn har rätt att födas med omodifierade gener.

Detta hamnar lätt i konflikt med positiva mål, tex. kravet på att ge barn bästa möjliga medicinska hjälp (som kommissionen nämner), och undermineras därmed

Det positiva kravet uttrycks ibland genom att man tar upp livmoderskirurgi för vissa medfödda defekter.

Detta är ett ingrepp som förändrar kroppen och den potentiella personen mycket mer än någon form av genetiska modifikationer vi har idag kan åstadkomma.

Om skydd från tvång eller tveksamma ingrepp är det enda målet för lagar och normer, kommer de endast att få stöd efter hur starkt människor upplever sina rättigheter som hotade.

Allteftersom nya tekniker blir tillgängliga, vanliga och t.o.m. vardagliga, är det troligt att vardagligheten skulle bryta ned den känsla av hot som idag underligger många förbud. Detta skulle också ta bort det mesta av stödet för dessa negativa regleringar, även i de fall där de erbjuder ett skydd för potentiellt missbruk.

Om dessa regleringar istället baseras på argumentet om den morfologiska friheten så vinner de ständigt i relevans då de stöds av en önskan att dra nytta av teknikens positiva sidor.

Utan morfologisk frihet, finns det en allvarlig risk att mäktiga grupper kommer att tvinga på oss förändringar. Historiskt sett har de värsta medicinska övergreppen begåtts av stater och stora organisationer, snarare än individer. Anledningen är den centraliserade maktens misstag: om den gör ett felaktigt eller illvilligt beslut så påverkar detta många individers livssituation och konsekvenserna kommer att drabba samhället i sin helhet.

Individer kanske gör lika många misstag, men konsekvenserna förblir på det personliga planet. Sålunda är det önskvärt att lämna besluten på detta djupt personliga etiska område i händerna på individerna, snarare än att göra dem till allomfattande politiska beslut. Globala etiska policys kommer att stöta sig med många individers moral, tvingande dem att handla mot sina uppfattningar och

därmed kränka deras frihet, samtidigt som de innehåller lockelsen för makthavarna att utforma regleringarna till att gynna sig själva framför medborgarna.

Exempelvis kan vi tänka oss att man i en nära framtid skulle kunna utveckla en behandling som återställer funktioner till funktionshindrade. I länder med offentligt finansierade sjukvårdssystem blir det mycket lockande för en kostnadsmedveten beslutsfattare att reducera systemets kostnader genom att bota människor. Att vara handikappad är en mycket kostsam "livsstil", utifrån beslutsfattarens synvinkel.

Självklart finns det många människor som djupt önskar att bli botade från olika funktionshinder. Men det finns också många som över tiden har vant sig vid dem, och dessutom integrerat dem i sin självbild. Investeringen i personlig växt och beslutsamhet som krävs för att acceptera, kringgå eller överkomma ett handikapp är enorm. Att föreslå ett botemedel för de handikappade, innebär en förändring på ett mycket djupare plan än att bara "fixa" ett trasigt redskap, och ofta upplevs detta som ett angrepp på deras mänskliga värdighet.

Beslutsfattaren skulle utifrån detta perspektiv öka samhällsnytta genom att tvinga på individer botemedel. Men han skulle våldföra sig på många människors autonomi och självbild. I ett samhälle där individens frihet inte ses som viktig, skulle ett sådant övergrepp ses som acceptabelt.

Bara ett förbud för påtvingande av medicinska procedurer skulle inte vara tillräckligt, även om det är bättre än ingenting. Anledningen till detta är att det inte innebär någon rättighet till en alternativ kroppsbild, eller skydd för människor med en annorlunda kropp.

Beslutsfattaren skulle kunna uppmuntra "normala" kroppar genom olika metoder, inklusive att officiellt förklara funktionshindrade som inte låter sig botas som oansvariga och slösaktiga med offentliga medel. Utan ett skydd för rätten att ha en annorlunda kropp, både legalt för att förhindra diskriminering och etiskt för att uppmuntra tolerans, skulle de funktionshindrade befinna sig i en svår situation.

Det bör påpekas att handikappsrollen har varit för rätten för kroppsligt självbestämmande av just detta skäl. Den postmoderna kritiken av den normala kroppen stödjer också rätten att ha en annorlunda kropp, även om det i detta fall endast sker genom att dekonstruera normaliteten än genom att stödja ett etiskt projekt.

När gränserna mellan botande och förbättrande behandlingar blir otydligare, så rör sig självförverkligandet mot självförändringen och när behandlingar som kan vara önskvärda för vissa, men inte för andra, blir mer tillgängliga (som t.ex. cochlea implantat för döva, eller genterapi), blir det allt svårare att definiera vad som utgör en "naturlig" kropp och vad som är en modifierad kropp.

Att ställa upp regleringar på grundval av en sådan distinktion kommer att leda till en situation där gränserna ständigt utmanas av nya tekniska framsteg, vilket uppfattas som godtyckligt, och inte skyddar dem som behöver skydd. Det fulla

steget, till morfologisk frihet ger en mycket enklare etisk riktlinje, som skyddar de som vill avstå från förändring, de med annorlunda kroppar, och de som vill förändra sina kroppar.

Den morfologiska friheten och framtidens hälsovård

Exemplet med beslutsfattaren ovan, pekar på en relevant fråga angående framtidens hälsovård. När ny, och initialt dyr, biomedicin blir tillgänglig är det inte uppenbart vad som skall göras tillgängligt i den offentliga vården. Den suddigare gränsen mellan botande och förbättrande medicin gör frågan ännu svårare.

T.ex. i fallet med att subventioneringen av Viagra och Xenical har dragits tillbaka, då de anses vara "livsstilspreparat", istället för normal medicinering. Det är möjligt att få dispenser, men det är regeringen som behandlar frågan.

Detta gör inte bara att fallets detaljer faller under offentlighetsprincipen, det sätter också politiker snarare än den medicinska professionen i sätet att bedömma en människas medicinska behov. Denna olyckliga situation kommer tyvärr att bli vanligare allteftersom den traditionella hälsovården måste ta sig an än mer avancerade möjligheter till kroppslig förändring. Även utan allmänhetens eller juridikens acceptans av morfologisk frihet, kommer blotta existensen av sådana möjligheter att ställa sjukvården inför frågor om den.

Den morfologiska friheten implicerar att sjukvården måste vara kapabel att behandla inte bara önskemål om hälsa, men även önskemål om olika sorters hälsa. Då vårdens syfte är att vara livskvalitetshöjande (med begränsade resurser), är fördelningen ett dilemma. Det skulle kunna vara möjligt att definiera en grundläggande hälsolivå som alla har rätt till, där vidare behandlingar lämnas till den privata vården. Vouchersystem skulle kunna utformas, o.s.v. Dessa frågor är komplexa och kontroversiella, men inte olösliga. Den morfologiska friheten lägger dock till ytterligare en faktor till dessa frågor.

Morfologisk frihet innebär också behovet att omdefiniera koncepten "hälsa" och "sjukdom".

En möjlig modell för detta är den viljemässiga normativa sjukdomsmodell som Robert Freitas tagit fram. I denna modell ses hälsa som den optimala funktionen av ett biologiskt system. Den normala och optimala funktionen definieras från patientens egna genetiska instruktioner, snarare än från en jämförelse med resten av befolkningen eller ett platoniskt ideal, vilket gör hälsa till något individuellt. Patientens fysiska tillstånd ses som föränderligt, och dennes önskemål är ett viktigt element i dennes hälsodefinition. Sjukdom ses som en avsaknad av optimal funktion eller önskad funktionalitet (Freitas, 1999)

Detta passar in i den nya synen på patienten inte som en klient, men som en kund. Patienten kan då delta i hälsoprocessen som en aktiv part, istället för som läkarens

passiva subjekt. Att understryka denna nya syn och hjälpa den med ett starkt system av individuella rättigheter kan hjälpa människor att få tillgång till livsförbättrande redskap och att undvika, eller åtminstone motverka, den paternalism som tyvärr finns på sina håll inom vården.

Slutsatser

Givet de nuvarande sociala och teknologiska trenderna kommer ämnen som relaterar till morfologisk frihet att bli allt mer relevanta under de närmsta decennierna. För att kunna dra största möjliga nytta av den nya teknologin och leda den i fördelaktiga riktningar behöver vi den morfologiska friheten.

Morfologisk frihet implicerar ett subjekt som också är sin egen förändrings objekt. Människor är mål i sig själva, men det omöjliggör inte att använda sig själv som ett verktyg att uppnå sig själv. Det bästa sättet att förhindra att människor blir använda som medel snarare än mål är att ge dem friheten att förändras och växa. Människors inneboende subjektsskap uttrycks bland annat genom självförändring.

Vissa bioetiker som den konservative Leon Kass har argumenterat att de nya biomedicinska möjligheterna hotar att eliminera mänskligheten,

ersättande nuvarande människorna med designade kloner från Huxleys "Du Sköna Nya Värld". Vi håller inte med. Från vårt perspektiv kommer morfologisk frihet inte att eliminera mänskligheten – utan att möjliggöra att det sant mänskliga kan uttryckas på nya sätt.

Referenser

David Brin, *The Transparent Society*, Perseus, Reading, 1998

Mihalyi Csikszentmihályi, *Flow: the psychology of optimal experience*, 1990

Robert A. Freitas Jr., *Nanomedicine, Vol 1*, Landes Bioscience, Austin, 1999

Valerie Gray Hardcastle, *The Development of the Self*, *Journal of Cognitive Systems Research* 1 (2001) 77-86

Leon R. Kass, *Preventing a Brave New World*, *The New Republic*, 05.21.01

Tibor R. Machan, *Frihetens Filosofi*, Timbro, Stockholm, 1987

Ingemar Nordin, *Etik, Teknik & Samhälle: Ett Rättighetsetiskt Alternativ*, Timbro. Stockholm 1992

Gregory Stock and John Campbell (eds.), *Engineering the Human Germline*, Oxford University Press, New York, 2000

Robert J. Weber, *The Created Self: Reinventing Body, Persona and Spirit*, W.W. Norton & Company, New York 2000